

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> Дата звернення: 26.11.2021. 3. *Оклі Б.* Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну / пер. з англ. А. Замоцний. 2-е вид. Київ: Наш формат. 2019. 272 с. 4. *Шелехова Г.* Урахування сучасних підходів до навчання української мови учнів 8-9 класів ЗНЗ. *Українська мова і література в школі.* 2015. №2. С. 2-7. 5. PISA: загальна інформація. URL: <https://testportal.gov.ua/pisa/>

Наріне Погосова,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
історико-філологічного факультету
Університету Ушинського
Науковий керівник: к.пед.н., доц. Л. І. Прокопенко

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОПИСОВОГО ПИСЬМОВОГО МОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто особливості процесу розвитку писемного мовлення як виду мовленнєвої діяльності, що потребує мотиваційного забезпечення, створення атмосфери інтелектуальної взаємодії шляхом застосування інтерактивних методів навчання. У роботі наведено приклади інтерактивних технологій навчання писемного мовлення учнів основної школи.

Ключові слова: писемне мовлення, мотивація, інтерактивне навчання, інтерактивні технології.

The article considers the peculiarities of the process of development of written speech as a type of speech activity that requires motivational support, creating an atmosphere of intellectual interaction through the use of interactive teaching methods. The paper presents examples of interactive technologies for teaching written speech to primary school students.

Key words: written speech, motivation, interactive learning, interactive technologies.

Постановка проблеми. Реалізація завдань формування соціально активної і духовно багатой мовної особистості неможлива без оволодіння мовою як засобом спілкування, що передбачає формування комунікативної компетенції учнів, розвиток їх усного і писемного мовлення. Незважаючи на широкий спектр робіт, присвячених розвитку мовлення школярів, й дотепер залишається недостатньо розробленим питання формування писемного мовлення учнів у світлі вимог сучасного освітнього процесу. Потребує посиленої уваги й нагального вивчення проблема застосування в процесі навчання письма сучасних інтерактивних технологій, які повною мірою забезпечують реалізацію компетентнісного підходу до навчання, можливостей для розвитку таких здібностей учня, як самостійність, самовираження, ініціатива, творчість, самооцінка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічному та психолінгвістичному аспектах проблема писемного мовлення розглядалась багатьма відомими вченими, серед яких В. О. Артемов, Б. В. Беляєв, Л. С. Виготський, М. І. Жинкін, І. О. Зимня, К. О. Лазаренко, О. М. Леонтєв, Р. М. Лінов, О. Р. Лурія, Т. В. Рябова, І. О. Синиця та інші.

Метою статті є розгляд сутності та змісту інтерактивного навчання писемного мовлення учнів основної школи.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з розвитком комунікативної лінгвістики писемне мовлення стали розглядати як особливу форму спілкування, що реалізується в конкретній ситуації з певною метою. У цьому разі писемне мовлення пов'язують із продуктивним видом мовленнєвої діяльності (письмом), матеріальною основою якого є графічна система мови.

Згідно з психолінгвістичними дослідженнями, мовленнєвий процес відбувається послідовно мотиву, який породжує певну думку, до оформлення самої думки в зовнішньому мовленні, відтак перед науковцями постала проблема мотиваційного забезпечення текстотворчої діяльності школярів. Недостатність мотивації, як свідчать проведені спостереження за навчальним процесом, негативно позначається на якості створюваних школярами писемних висловлювань. Мотив мовлення виникає у школярів за наявності сильних емоцій, яскравих вражень, потреб, інтересу, певних установок. Тому під час розвитку писемного мовлення школярів необхідно створювати в учнів специфічні для цієї діяльності мотиви.

Проблемі мотивації навчально-мовленнєвої діяльності присвячено низку досліджень. Так, С. В. Гапонова серед факторів мотиваційного забезпечення процесу навчання мови визначає цікавий навчальний матеріал, «привабливі прийоми роботи» з ним, «усвідомлення учнями власних успіхів» (позитивна оцінка вчителя, застосування доступних завдань, опор), «сприятливий психологічний клімат на уроці» [1, 56]. О. С. Пелішенко, досліджуючи процес оволодіння іноземним писемним мовленням в контексті комунікативного підходу в середній школі, уважає, що його (процес) необхідно максимально наблизити до реальних умов спілкування. Це досягається, за словами дослідника, насамперед, завдяки наявності в мовця нової, невідомої адресату інформації, його зацікавленості в предметі письма, належної вмотивованості через «ігри чи ситуації реального спілкування... (написання коротких оповідань, казок, віршів, статей у газету, ведення щоденника)», завдяки знанням реального адресата висловлювання, достатньому володінню засобами реалізації мовлення і, нарешті, вчасному отриманню результату своєї діяльності як «зміни взаємин між партнерами, учасниками акту комунікації, викликаної продуктом мовленнєвого спілкування» [4, 98]. Дослідники психологічного аспекту формування писемного мовлення В. Я. Ляудіс й І. П. Негуре вважають, що найкращим мотивом розвитку писемного мовлення учнів виступає словесна творчість [3, 66].

Підкреслені вище умови мотиваційного забезпечення текстотворчої діяльності наводять на думку про необхідність застосування в процесі розвитку писемного мовлення школярів сучасних технологій, які повною мірою

забезпечують реалізацію компетентнісного підходу до навчання, можливостей для самоосвітньої діяльності школярів. Адже всі сучасні освітні технології мають спільні ознаки: спрямованість на розвиток особистості, самостійність навчання школярів, оптимальна організація навчального матеріалу, умотивованість, диференціація, комунікативність, різноманітність форм діяльності, контрольованість результатів навчання.

Як свідчить аналіз наукової літератури, на взаємодію орієнтовано більшість сучасних освітніх технологій, зокрема групові, проєктні, діалогові, ігрові, колективного способу навчання, співпраці, кооперативного навчання, колективних творчих справ, співробітництва тощо. В основу названих технологій покладено інтерактивну модель навчання, що, на відміну від пасивної та активної, передбачає постійну, активну взаємодію всіх учасників навчального процесу. Інтерактивне навчання (від англ. *inter* – взаємний, *act* – діяти), за визначенням О. І. Пометун, — це «спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність» [6, 9]. Підґрунтям інтерактивного навчання є міжособистісне спілкування (парне, групове, фронтальне), співпраця учителя і учнів, що є рівноправними суб'єктами навчання.

На нашу думку, великий дидактичний потенціал щодо розвитку писемного мовлення учнів мають стратегії технології «Розвиток критичного мислення через читання та письмо». Вважаємо слушною думку О. А. Павлик [5], про необхідність кореляції між добром інтерактивних методів навчання і етапами роботи над писемним висловлюванням. Відтак для підвищення ефективності використовуваних методів навчання писемного мовлення учнів вважаємо за доцільне розвести в часі процеси генерування ідей (породження задуму) і вираження думки (її втілення в тексті). На першому етапі (генерування ідей) можна застосувати такі інтерактивні методи:

- «Кластер», «Мікрофон», «Коло ідей», що передбачають вільне накопичення великої кількості ідей з певної теми (наприклад, «Як я розумію назву твору...»);
- «Метод прогнозування» або «Метод передбачення» (наприклад, за назвою, початком спрогнозувати зміст тексту);
- «Хмара слів», «Групування» або «Асоціативний кущ», що полягає у встановленні асоціативних зв'язків між окремими поняттями, ключовими для написання твору, і передбачає побудову тексту на основі словесних асоціацій;
- «Двочасний щоденник» (відбір цікавих ідей, записування цитат, особистих коментарів).
- «Два – чотири - всі разом», «Ротаційні (змінні) трійки» (обговорення ідей щодо розкриття теми й основної думки твору в малих групах із постійним та змінним складом учасників) тощо.

На другому етапі (вираження думки в зовнішньому мовленні) можна застосовувати такі інтерактивні методи:

- Ділові та рольові ігри, що передбачають відтворення поведінки і роботи конкретних працівників за фахом, зокрема «Коректори», «Редактори» тощо;

- «Карусель» (за поданим початком поступове доповнення тексту учасниками групи);
- «Робота в парах» (обговорення та редагування створеного тексту);
- «Джигсоу» або «Мозаїка» (відповідно до завдання створення фрагментів тексту в групах та фронтальне об'єднання їх у цілісний текст);
- «Рафт» (висловити думки письмово з позиції певної ролі);
- «К'юбінг» (покроковий процес вироблення письмових навичок).

Безумовно, представлені інтерактивні методи розвитку писемного мовлення доцільно застосовувати з навчальною метою. Натомість контрольне писемне текстотворення передбачає індивідуальну, самостійну роботу учнів, що в принципі унеможлиблює застосування інтерактивного навчання.

Одним із важливих способів мотивації учнів у процесі навчання є розвиток їх творчих здібностей. Ми живемо у вік науково-технічної революції, і життя у всіх її проявах стає різноманітнішим і складнішим, воно вимагає від людини не шаблонних, звичних дій, а рухливості мислення, швидкого орієнтування, творчого підходу до вирішення великих та малих завдань. Людині з творчим складом розуму легше не лише змінити професію, а й знайти творчу «родзинку» у будь-якій справі, захопитися будь-якою роботою та досягти високої продуктивності праці. Вважаємо, що саме в школі починається процес становлення якостей творчої особистості. І дуже важливо правильно організувати цей процес, знайти способи створення особливої обстановки, атмосфери навчального процесу, що спонукає до творчості.

Продуктивною з погляду інтенсифікації процесу розвитку писемного мовлення учнів є інноваційна технологія «майстерня творчого письма», що дозволяє створити творчу атмосферу і психологічний комфорт для учнів, сприяє зростанню особистості, дарує радість співтворчості. Майстерня – це особлива форма навчального процесу, побудована на основі активної взаємодії учасників у ході виконання серії завдань, що призводять до осмислення та «вибудовування» нового знання. Головна умова майстерні – вільне самовираження, внутрішня незалежність особистості, здатність по-новому реагувати на те, що відбувається, створення власного продукту творчості [2].

Висновки. Таким чином, процес розвитку писемного мовлення школярів як виду мовленнєвої діяльності вимагає створення атмосфери інтелектуальної взаємодії, співробітництва та співтворчості шляхом застосування інтерактивних методів навчання. За такої умови інтерактивні методи стимулюють мотивацію учнів до навчання, а також сприяють переведенню пасивних знань на вміння, надають широкі можливості для творчості, формують предметні та соціально значущі особистісні якості.

Література

1. Гапонова С. В. Характерні риси уроку іноземної мови. *Методика викладання іноземних мов*. Київ : Ленвіт, 1996. Вип. 25. С. 53–57.
2. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль : Астон, 2005. 204 с.
3. Ляудис В. Я. Психологические основы формирования письменной речи у младших школьников. Москва: Международная педагогическая академия, 1994. 150 с.
4. Пелішенко О. С. Навчання письма в контексті комунікативного

підходу в середній школі. *Методика викладання іноземних мов*. Київ: Ленвіт, 1996. Вип. 25. С. 96–99. 5. *Павлик О. А.* Специфіка писемного мовлення та засоби його розвитку. Початкова школа. №2. 2009. С.45 – 48. 6. *Пометун О.* Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с. 7. *Родигіна І. В.* Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 112 с.

Валентина Поліщук,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
історико-філологічного факультету
Університету Ушинського
Науковий керівник: к.пед.н., доц. О. А. Кучерява

ХУДОЖНІ ТВОРИ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

У статті проілюстровано лінгводидактичний потенціал літературної спадщини Олени Пчілки, запропоновано низку мовленнєвих завдань на основі творів письменниці для уроків розвитку зв'язного мовлення.

Ключові слова: урок розвитку зв'язного мовлення, мовленнєві завдання, навчально-виховний процес.

The article is devoted to the method of using the works of Olena Pchilka in Ukrainian language lessons on the development of coherent speech of students of 5-6 grades on ethnopedagogical principles.

Key words: lesson of development of coherent speech, speech tasks, educational process.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Головним завданням сучасної педагогіки є реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу, формування поваги до історії рідного народу, збереження традицій. Це питання є актуальним і в контексті завдань Нової української школи, яка спрямована на формування цілісної особистості учня, патріота та інноватора. Відповідно вивчення української мови в навчальних закладах України повинно ґрунтуватися на національно-культурних традиціях, з урахуванням соціокультурного принципу, що потребує добору відповідного текстового та ілюстративного матеріалу. Спираючись у навчанні на здобутки етнопедагогіки, етнологістики, лінгвокультурології, фольклористики, можливо сформувані в майбутньому поколінні націю.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянута проблема і на які спирається автор. Одне з провідних місць в історико-педагогічних дослідженнях посідає творча спадщина освітніх діячів, які брали активну участь у становленні національної системи освіти й виховання. До таких педагогів-